

PUNKTUM: Bjørnsonåret ble avsluttet på Nasset prestegård i Romsdal. Det var her Bjørnstjerne Bjørnson vokste opp.

Foto: Kjell Herskedal/SCANPIX

En kristen fritenker?

Bjørnsens oppgjør med kristenkonservativ tenkning på 1870- og 1880-tallet, har vesentlig relevans for vår tids religions- og verdidebatt.

Mange Bjørnson-forskere fraskriver Bjørnson enhver form for religiøs tro, og kaller ham vekselvis ateist, agnostiker, darwinist, humanetiker – karakteristikk som i forbausende grad ser ut til å korrespondere med de samme forskernes egne livssyn. Min påstand er at Bjørnson var en kristen fritenker.

BJØRNSONÅRET

Roar Tromsdal, teaterviter og Bjørnson-formidler

Felitzen: «Jeg har ændret meg særdeles meget; men min Tro har jeg ikke tabt.»

10 år senere kalte han seg agnostiker.

Og så sent som i 1907 skrev Bjørnson et «Brev» i tidsskriftet Samtiden: «Men tror jeg da ikke at der er en gud til? spør De sannsynligvis. Jo, jeg tror

det er noe til som er kreftenes orden og harmoni.

I 1909 uttalte han: «Jeg vet ingen edlere, renere personlighet enn Kristus. Kunde I grunne et samfund som bygger på sand kjærlighet, vilde jeg uendelig gjerne kalle mig et kristenmenneske.» Bjørnson-forskeren Per Amdam hevdet i sin doktoravhandling, Bjørnson og kristenarven at «Bjørnson anså det som sin livsoppgave å omvende den norske kirke og kristenhet til en ny kristelighet i pakt med «tiden».

Men Bjørnsens kamp for en ny kristendomsforståelse ble misforstått og motarbeidet av hans

samtid. Som av vår. Glemmer ut til å være i dag at den liberale teologien som Bjørnson hentet sin argumentasjon fra, er akseptert kristendom i dagens Norge. Men det er likhetstrekk mellom Bjørnsens kristendomssyn og en del av nåtidens

Privilegium

Begrepet kristen fritenker kan forsvares som betegnelse for Bjørnsens religiøse ståsted – med henvisning til Store norske leksikons definisjon av en fritenker som «et menneske som vil tenke fritt i religiøse spørsmål, dvs. frigjort fra kirkens autoritet», og med støtte i en artikkel i Dagbladet 17.10.1879 der Bjørnson stiller spørsmålet om «de kristne» skal ha det privilegium å kalles kristne, når han som fritenker også tror på den Gud Kristus forkynte.

Men sant nok. Bjørnson var svært kritisk til den kristendom som ble forkynt av og i Den norske kirke, og førte svovelfylte ordkriger med teologene fra midten av 1870-tallet. Hans vakre Salme II, Ære det evige forår i livet fra 1880, er ofte brukt som «bevis» på at hans livssyn endret seg fra kristen Gudstro til en hyllest av Darwins evolusjonsteori, der naturen ble satt i stedet for Gud. Men diktet er mye mer enn «darwinisme på vers», det er også et uttrykk for dikterens religiøse gemytt og evighetslengsel. Og en illustrasjon av hans indre kamp med sin kristenarv.

For det var nok ikke så enkelt for en strengt oppdratt prestesønn å bryte fullstendig med sin barnetro. I 1878 skrev han til den svenske forfatteren Urban von

DEBATTEN

bevegger

- Bjørnstjerne Bjørnson var humanist og betød mye for kampen for ytringsfriheten.
- Det er stilt spørsmål ved Bjørnson-årets relevans for vår tid. Min påstand er at Bjørnson var en kristen fritenker, skriver Roar Tromsdal.

kristendom. Han ville trolig ha speilet sin betoning av nestekjærlighetens betydning i kristendomsretninger som vektlegger sterkest det dennesidige – at det kristne budskap skal hjelpe oss i livet her og nå. Hans budskap til vår tids tiltagende søking etter religiøse svar på eksistensielle spørsmål, kan være at vi må våge å ta denne debatten med samme fordomsfrie, åpne holdning som Bjørnson selv praktiserte. Som kristne fritenkere.